

Βιβλιοπαρουσίαση: “Είμαι όσα έχω ξεχάσει”

του Νώντα Σκυφτούλη

Πατέρες και γιοί. Τα έχει όλα: και Αγρίνιο και Παναιτωλικό, και Ζήνα και Καραπαπά, και κομμουνισμό και εμφύλιο. Το «Είμαι όσα έχω ξεχάσει» είναι πέρα από την κοινοτοπία του καλού-κακού και ακόμα πιο πέρα από την φενακισμένη διάσταση Αριστεράς – Δεξιάς. Ακόμα και λάθος να διαβαστεί εξαιτίας προκαταλήψεων, δηλαδή να «κολλήσει» κάποιος στο περιεχόμενο, ο αναγνώστης θα το ευχαριστηθεί λογοτεχνικά, απλώς δεν θα χει εντοπίσει μια νέα ερμηνευτική που αναδύεται και είναι αυτή της γενικευμένης αυτοαναίρεσης όλων ανεξαιρέτως των ταραχών και των φονικών ή ειρηνικών σχέσεων του δημόσιου χώρου – σε αυτό σκοπεύω να αναφερθώ και θα συμπληρώσω λίγα από αυτά που «δεν ξέχασε». Καλύτερα δυο φορές διάβασμα, εγώ το διαβάζω ακόμα. Ο συγγραφέας σπουδαίος και παιδί του Κώστα Μαγκλίνη, ποδοσφαιριστή του Παναιτωλικού που έγινε αεροπόρος και μόνο έτσι είναι γνωστός στους συγκαταρκινούς του και όχι για την «παρωνυχίδα» που είχε στο κόρφο του.

Είμαι όσα έχω ξεχάσει

Ένας πυροβολισμός πιο πάνω από το Ζαχαροπλαστείο του Ζήνα και κοντά στο μανάβικο του Χατζή, στις 23 Γενάρη του 1944, στάθηκε αφορμή για να γραφτεί ένα από τα αντιπροσωπευτικότερα βιβλία μιας νέας άποψης για την ιστορία που κυκλοφορεί τα τελευταία χρόνια και έχει εκνευρίσει την Αριστερά σε όλες τις εκδοχές της. Έργο που δημιουργεί ένα μικρό τράνταγμα για το συμβάν αλλά και ένα μεγάλο γιγανταιώρημα για την ερμηνευτική. Έχει στοιχεία αναθεωρητισμού της ιστορίας στην ερμηνεία και όχι τόσο στο περιεχόμενο, αλλά αυτό που αναιρεί εντελώς είναι ο δημόσιος χώρος. Οποσδήποτε, όμως, είναι ένα βιβλίο-μαχαιριά στην πολιτική θεολογία η οποία πνέει τα λοίσθια έστω κι αν προέρχεται από τη σκοπιά του παθητικού μηδενισμού του

υπάρχοντος. Του ακραίου πολιτικού φιλελευθερισμού, για να το κάνω φραγκοδίφραγκα. Αλλά δεν θα στεναχωρηθούμε κιόλας. Είναι η εποχή που πρέπει να διαβάζουμε με ψυχραιμία, να στοχαζόμαστε με ψυχραιμία και να απαντάμε με νέα εργαλεία και αν δεν μπορούμε με νέα, υπάρχει και η σιωπή η οποία είναι και αυτή μια σπουδαία στρατηγική.

Το βιβλίο είναι στην εποχή του για την εποχή του κι ας επικαλείται σαν «πρόσχημα» το παρελθόν, την ιστορία, τον ιστορικό άνθρωπο. Το κάνει αυτό όχι για να δικαιώσει κάτι από το παρελθόν, αλλά για να το σβήσει μαζί με το μέλλον. Να μοιάζει ο χρόνος σαν ένα άστρο που έχει ζήσει κάποια έτη φωτός πριν και δεν το βλέπουμε και όχι σαν εκείνα που βλέπουμε, ενώ έχουν σβήσει.

Ο συγγραφέας για παράδειγμα αποκαλεί δολοφόνο τον εκτελεστή του Νίκου (παπούς), όπως περίπου «δολοφόνο» αποκαλεί και τον ίδιο το Νίκο για τα συμβάντα στη μικρασιατική εκστρατεία και είμαι σίγουρος ότι και τον Κολοκοτρώνη έτσι θα αποκαλούσε για την Τριπολιτσά.

Αν, αν που λέμε, «Οι Πατέρες και Γιοί» του Τουργκένιεφ μας εισήγαγαν στην πολιτική θεολογία, αυτό εδώ το έργο είναι από αυτά που μας εισάγουν στον αισθητό κόσμο.

Νταλαγιώργος – Νταλαγιάννης και οι άλλοι

Ας πάρουμε όμως μια ανάσα αέρα από Αγρίνιο, Παναιτωλικό, Νταλαγιώργο άντε και για τον κυρ Βασίλη, Θανάση, Χρήστο, Κίτσο. Για την ελίτ Καραπαπά, Κακογιάννη και άλλους «δικούς μας» θα διαβάσετε αρκετά και από μέσα.

Λοιπόν, ο προσωπικά άγνωστός μου αλλά πολύ γνωστός συγγραφέας και γνωστός στα εκδοτικά στέκια των Εξαρχείων, λόγω της άψογης και αντικειμενικής επιμέλειας στο πολιτιστικό της Καθημερινής, Ηλίας Μαγκλίνης, μας έκανε να ξαναπεράσουμε από το σπίτι του Κώστα (πατέρας του συγγραφέα), του ποδοσφαιριστή του Παναιτωλικού -και σαν τέτοιος ανήκει σε όλους μας- που έγινε αεροπόρος, απέναντι από το καφενείο του Αϊφαντόπουλου, και

αυτό ο συγγραφέας το λέει Μελεάγρου 4!

Με το Μελεάγρου 4 μπέρδεψε ακόμα και τη Δώρα (πρωτοθειά) που έμεινε εκεί και η οποία το μπέρδεμα το είχε τρόπο ζωής. Τέλος πάντων Μελεάγρου 4 – ούτε καν 6 για να του κάνουμε το χατίρι. Ο Κώστας αξιωματικός μετά τη μπάλα, πάντοτε ευγενής απέναντι στους Αριστερούς γειτόνους κατά τον Μπουκουβάλα αλλά και από κοντινότερη μαρτυρία που ζούσε εκείνη την εποχή.

Ο Κώστας ποτέ δεν μίλησε γι αυτό το συμβάν σε όσους τον ήξεραν και ήταν πολλοί αυτοί, παρόλο που όλοι κάτι είχαν ακούσει ότι συνέβη στο σπίτι αυτό. Το λέω αυτό διότι ζητάει ο συγγραφέας από τον πατέρα του τον Κώστα να του πει, να του πει, να του πει, λες και τα λόγια είναι μόνο λόγια...

Πήγαμε και στη Γέφυρα κάτω από την οποία ο Νικολάκης και η παρέα του -ταγματασφαλίτες της εποχής- σακάτευσαν τον Κουτρομπούση στο ξύλο. Και ο Κουτρομπούσης σερνόμενος κατέληξε στο σπίτι της μάνας μου η οποία τον περιέθαλψε μαζί με την αδερφή της (και γι' αυτό έμεινε έτσι) και το υπόλοιπο της νύχτας ψάχνανε κάτω από τη γέφυρα ένα δακτυλίδι και ένα ρολόι τα οποία χάθηκαν κατά τη διάρκεια του ξυλοδαρμού.

Σε αυτή τη γέφυρα, 8 ή 9 ετών, είδα πεταμένη την ταμπέλα των Λαμπράκηδων την παραμονή συγκέντρωσης της ΕΡΕ. Είδα επίσης και έναν γείτονα να πέφτει τρεκλίζοντας από τα πλαϊνά της γέφυρας και να γεμίζει το πρόσωπο του με αίμα και εγώ πάνω στη γέφυρα να κλαίω γιατί αγαπούσα τους μεθυσμένους. Πάνω στη γέφυρα!

Μα και ο Κώστας πάνω έκατσε και χρεώθηκε από τον συγγραφέα, πόσο μάλλον να κατέβαινε.

Όλες αυτές οι ιστορίες, κάτω από τις γέφυρες του Αγρινίου, θάφτηκαν οριστικά με το κλείσιμο των ρεμάτων που έβαλε τον ρου του ρέματος σε μια συγκεκριμένη κατεύθυνση και όταν καταπιέζεται να μας πλημμυρίζει. Αν και το περπάτησα και κλειστό πολλές φορές είχε χαθεί η χάρη του. Κατέληξα ότι δεν έχουμε καμιά δουλειά εκεί.

Και ο δευτερότοκος συγγραφέας ακόμη ρωτάει τον Κώστα γιατί δεν κατέβηκε, στη γέφυρα, σαν συνιστώσα του μεγάλου ερωτήματος ποιος σκότωσε τον Νίκο (Παπούς). Γεμάτοι ερωτήματα πάντα οι δευτερότοκοι σαν τους αναπληρωματικούς. Έχω ρωτήσει και εγώ τη μάνα μου ποιος την κούρεψε στη φυλακή και την έκανε Βουλγάρα. Ποτέ δεν μου είπε διώχνοντας με πάντα από κοντά της. Σε αυτούς που ρωτάνε, κάποιος πρέπει να τους πει ότι οι άνθρωποι που παράγουν ιστορία δεν την αναπαράγουν, διότι η ιστορία σαν βιωμένη ατομική υπόθεση είναι το ίδιο το ανείπωτο.

Ποιος εκτέλεσε τον Νίκο αναρωτιέται ο συγγραφέας σε ένα απαντημένο ερώτημα από την ιστορία. Αυτός: ένας νέος που βγήκε στο δημόσιο χώρο να συμμετέχει στην αντίσταση με τη θέλησή του και όχι επιστρατευμένος και μπροστά στα μάτια όλης της κοινωνίας και στο κέντρο του «χωριού» και όχι στο δάσος, εκτέλεσε τον Νίκο σαν προδότη της πατρίδας και μετά κάθισε 25 χρόνια φυλακή και πέθανε φτωχός και δεν εξαργύρωσε ούτε αυτός ούτε η οικογένειά του, διότι ηττήθηκε. Μα δεν κρύφτηκαν ποτέ αυτοί ούτε έτρεμαν. Όπως ο Νταλαγιώργος. Εδώ ο Καραπαπάς αλλά και ο κυρ Βασίλης (θανάσης όχι ο Χρήστος και ο άλλος στη Μπουρλέσα) ο Κίτσος έζησαν τα τελευταία τους χρόνια σαν προδότες της εργατικής τάξης λόγω ΕΔΑ ΚΑΙ ΚΚΕ ΕΣ., ο Νίκος γιατί να μην ήταν της Πατρίδας. Πάντως αν ήξερε για το φόνο του Νίκου, ο Κίτσος από τη Μπουρλέσα εγώ ειμαι αστροναύτης. Ο γραμματέας της Νομαρχιακής μόνο και ο «Φάνης» Μπαρτζιώτας ο κομισάριος εσωτερικών. Ας αναφέρουμε και το παρακάτω μην τα ισοπεδώνουμε όλα.

Πιο κάτω πάλι κοντά στη Παπαστρατού απέναντι από το ΠΑΤΡΑΙ (όπου ο φασίστας, κατά δική του δήλωση σε μένα, receptionist, αυτόπτης, δεν τόλμησε να καρφώσει) ο νεαρός Νταλαγιώργος ξαπλώνει τον Νταλαγιάννη του Τολιόπουλου πρωτοπαλικάρο -που είχε την κακιά συνήθεια να κατουράει στα κουρεία μέσα στα καπέλα των πελατών- και έπεσε με το κοκορέτσι στο στόμα. Γερμανοί-Γερμανοί, φωνές και μετά Ελαιόφυτο και μετά Σπολάιτα.

Άνθρωποι της θεϊκής βίας που λέει και ο Μπένγιαμιν πριν προλάβουν να γίνουν της κρατικής. Οπότε οι νεκροί με τους

νεκρούς και οι ζωντανοί με τους θεολογικούς.

Όταν ανοίξαμε το αναρχικό βιβλιοπωλείο (1980) και κάναμε τις πρώτες διαδηλώσεις στο Αγρίνιο, ήρθε ο Ζησιμόπουλος και άλλα γεροντάκια του Αρχείου να βρουν σε μας τη δυνατότητα δικαίωσης και δεν έπεσαν έξω. Δημοσιοποιήσαμε τα πρώτα ονόματα που αργότερα έγιναν βιβλίο από το Γιάννη. Ήταν όλοι τους προδότες που μέσα από τα τανκς των Γερμανών κατέδιδαν τους πατριώτες, μας είπε ο υπέργηρος πλέον, τότε γραμματέας της ΕΠΟΝ, τον οποίο έφερε ο πατέρας μου, για να μη τολμήσουμε να βγάλουμε ονόματα προς τα έξω και με σφάξει σαν κασίκι. Μάλιστα! Λίγα τα ψωμιά μας στο Αγρίνιο αλλά όμως τα βγάλαμε. Κατά την έρευνα οι οικογένειες των θυμάτων ντρέπονταν να μιλήσουν, διότι πίστευαν ότι ήταν οικογένεια που είχε έναν προδότη νεκρό στο σπίτι. Μεγαλείο να υπομένεις χωρίς ελπίδα. Να πάνε να κάνουν παράπονα στον Τολιόπουλο ούτε για αστείο. Η Δώρα πήγε και νομιμοποίησε τον νεαρό εκτελεστή.

Ο συγγραφέας τη δίνει τη Δώρα, όχι για να σχετικοποιήσει τους ταγματασφαλίτες -κάθε άλλο- ούτε για να φανεί ουδέτερος αλλά για να μη δώσει σε κανέναν ηθικό πλεονέκτημα, υπονομεύοντας όλη αυτή την ιστορική περίοδο και τη συμμετοχή του ανθρώπου στο δημόσιο χώρο. Ακόμα και τον Νίκο δεν τον αγιογραφεί. Αντιθέτως τον εγκαλεί για επιπολαιότητα επικαλούμενος τον Αννίβα αλλά και για τα τεκταινόμενα στον Σαγγάριο.

Και συνεχίζει: «Πολύ σύντομα θα οργανωθεί η αντίσταση κατά των κατακτητών (πόσο βαρύγδουπη διατύπωση αλήθεια: ο στόμφος παντρεύει αρμονικά εθνικισμούς και κομμουνισμούς-αλλιώς τι στόμφος θα ήταν» σελ 78.

Σωστά, αλλά οργανώθηκε η αντίσταση και η κοινωνία συμμετείχε και αυτό γιατί υπήρχε ακόμα ο δημόσιος χώρος και όσο αυτός υπάρχει, η αντίσταση θα εξακολουθεί να παράγεται. Ξέρω, θα πει κάποιος ότι πάλευαν για την κατάκτηση της εξουσίας, αλλά ας μην πάλευαν γι' αυτό, τι να κάνουμε, ή ας έκαναν και οι άλλοι αντάρτικο. Το να μην πάλευαν καν θα ήταν προβληματικό. Κάποιοι μπορούν να ζουν σε τέτοιες συνθήκες υποταγής, και κάποιοι δεν

μπορούν. Θα υποστεί ο ένας τον άλλον. Αυτό δεν γίνεται πάντα; Εκτός βέβαια από τον Άγιο Γεώργιο κάτω.

Από την αρχή μέχρι το τέλος η ίδια ένταση ήθους έτσι ώστε να επιβεβαιώνεται το ήθος της έντασης και παράλληλα μια γραφή απόλυτα συνεπής με το σίγουρο και επεξεργασμένο φαντασιακό του.

Ο συγγραφέας, είπαμε, είναι άνθρωπος της εποχής και τα ερμηνεύει με όρους του σήμερα και είναι σαν να εύχεται αυτός ο χαρακτήρας της ερμηνείας να μείνει για πάντα και θα μείνει όσο δεν παράγεται ιστορία στο δημόσιο χώρο και το άτομο τεμαχισμένο και εξατομικευμένο δεν τολμά την έξοδο.

Η έξοδος του ανθρώπου από το σπίτι του και η διαβούλευση στο δημόσιο χώρο εγκυμονεί πάντα την αρχή ενός εμφυλίου. Και δεν εννοούμε φυσικά μεταξύ δεξιάς και αριστεράς -οι οποίοι τα έχουν πει όλα εκτός από το λόγο της σύγκρουσης που είναι η εξουσιαστική μανία- διότι έκλεισε οριστικά αυτή η διάσταση από το 195,0 και όχι αργότερα που λένε οι άσχετοι. Μια γνώμη που θα ειπωθεί στην Πλατεία Μπέλλου ή ένας βιασμός ή ένα I will breathe μπορεί να είναι η αρχή μιας χιονοστιβάδας και αυτή κανένας δεν μπορεί να την αποδιοργανώσει. Και η ιστορία συνεχίζεται. Ο δημόσιος χώρος είναι σε κατάσταση αναμονής.

Μεγάλη Παρασκευή: Ο Χριστός σταμάτησε στο Αγγίνιο

του Νώντα Σκυφτούλη

Η Μ. Παρασκευή στο Αγγίνιο είναι Μεγάλη Παρασκευή. Είναι ξεχωριστή κι αυτό το γνωρίζουν όλοι. Δεν είναι εύκολη μέρα, δεν είναι σαν όλες -χωρίς καμιά εξαίρεση- τις άλλες. Η αλήθεια

όμως είναι ότι η μέρα αυτή δεν είναι για όλους. Για τα παιδιά αλλά και για τους πολύ μεγάλους είναι. Για να μην το κουράζουμε, για ζωντανούς, για ζωντανούς ανθρώπους είναι. Αυτή όμως η Μεγάλη Καταραμένη απαιτεί προπαίδεια, προετοιμασία αλλά και προπόνηση, για να είμαστε στο ρυθμό της.

Από το Σάββατο του Λαζάρου βγαίναμε, όχι και χαράματα, να πούμε τα κάλαντα-απάτη του Λάζαρου. Τα λέω απάτη διότι έτσι τα θεωρούσαν αυτοί που μας έβλεπαν και μας λοξοκοιτούσαν με ύφος «μακριά, κάθε τρεις μήνες μπροστά μας» αλλά έτσι τα θεωρούσαμε και εμείς, κι αυτός είναι ο λόγος που αποφεύγαμε τη γειτονιά μας, την οποία είχαμε λεηλατήσει στο ξύπνημα και στη ζήτα (3 κάλαντα + χρόνια πολλά) τα Χριστούγεννα.

Με κανέναν κλεμμένο κόπανο ή κανένα ευθυτενές κλαρί πετάγαμε πάνω ρετάλια πολύχρωμα και από πάνω δάφνες, χαμομήλια, βάγια και αυτό το ό, τι να 'ναι το ονομάζαμε Λάζαρο· λες και θα μπορούσε να έχει άλλο όνομα. Ακόμα πιο ξενερωτικοί σε αυτή την υπόθεση ήταν οι στίχοι: «Πες Λάζαρε τι είδες εις τον Άδη που επήγες...» και πιο κάτω ο Λάζαρος αποκρινόταν ότι θέλω νερό και κάτι τέτοια. Άσε μας ρε φίλε. Πώς να πλησιάσεις τον Καραθανάση τον πρόεδρο στο εργοστάσιο, σοβαρό άνθρωπο, να τα πεις, που και τα Χριστούγεννα μας υπέβαλλε στο μαρτύριο να τα λέμε ολόκληρα, ο βασανιστής. Το πεσμένο ηθικό αντικαθιστούσε η θαρραλέα μας τσογλανιά και ψάχναμε με τον Λάζαρο-κόπανο της κυρά Τασώς με την απρόσιτη βερυκοκιά, για κανέναν ξέμπαρκο ή άρτι αφιχθέντα από τα γύρω χωριά αλλά και σε τίποτα διώροφα και πλούσια· και σε αυτά οι υπηρέτριες να είναι καλά. Δεν πηγαίναμε για καλή μπάζα, για τα ελάχιστα πηγαίναμε. Το ξέραμε αλλά αυτά θέλαμε επί σκοπού.

Που λέτε, αφού μαζεύαμε αυτά τα ελάχιστα, πετάγαμε αυτό το ηθικό και υλικό βάρος που λεγόταν Λάζαρος στο ρέμα και πηγαίναμε κατευθείαν στη πλατεία Στράτου να αγοράσουμε μπαρούτι μίγμα, φυτίλι και χαρτόνια για να φτιάξουμε τρίγωνα και βαρελότα. Φτιάχναμε από 10, 20, 30 σε πρώτη δόση, αλλά συνεχίζαμε μετά, με το γνωστό τρόπο πουλώντας και αγοράζοντας. Ο δρόμος για τη Μεγάλη Παρασκευή είχε ανοίξει.

Πετάγαμε τα τρίγωνα παντού. Πάνω σε άλλες ομάδες, πηγαίναμε σε άλλες γειτονιές, κοντά στα παράθυρα μπας και σπάσει κανένα τζάμι από τον κρότο. Κάθε μέρα κάθε ώρα. Παντού, σε όλες τις γειτονιές τα τρίγωνα μπαμ και μπουμ. Δεν υπήρχε και το bullying ακόμα οπότε...

Η Μεγάλη Παρασκευή έφτασε με ούτε λάδι ούτε τίποτα αλλά με τα τρίγωνα και τα βαρελότα έτοιμα για μετά τους επιτάφιους στην πλατεία, για νέα ακούσματα για νέους δυναμίτες, για καινούργια μίγματα και για ό, τι η φαντασία προσδοκούσε. Χαλκούνια και δυναμίτες.

Αφού πέρναγε και ο τελευταίος επιτάφιος, κυκλώναμε την πλατεία και αρχίζαμε εμείς τα λιμά να σκάμε τα τρίγωνα και στη συνέχεια τα βαρελότα και όσο πέρναγε η ώρα η εκρηκτική φάση ανέβαινε και άρχιζαν να κάνουν την εμφάνισή τους τα μπρουρλότα. Έσκαγε μύτη ο Παπαθανασόπουλος και άλλοι Α΄ κατηγορίας από το κάτω μέρος της πλατείας και με το ύφος της υπεροχής στεκόντουσαν αδιάφοροι ξέροντας, ότι όλοι σε αυτούς έχουν στραμμένα τα μάτια τους. Τι θα πετάξουν φέτος, θα ρίξουν τις φωτεινές επιγραφές των μαγαζιών από τον κρότο, και τα μυστικά έδιναν και έπαιρναν. Βάζει αντιμόνιο και νιτρογλυκερίνη από το φαρμακείο, ο τάδε έχει παπού χαλκουνιατζή και άλλοι συλλογισμοί που να στέκουν σε μια κοινή λογική φαντασμένων πιτσιρικάδων.

Κι ενώ οι εκρήξεις είχαν κορυφωθεί, ακούγεται ξαφνικά ένας γδούπος που ήρθε κάτω από την τρεμάμενη γη, πέρασε τα σώματά, μας κούφανε και σαν να τον βλέπαμε ανέβαινε ψηλά, ενώ ο καπνός άφηνε τον καθένα μόνο του για κάποια κλάσματα δευτερολέπτου να σκεφτεί και να νοιώσει ό, τι του έβγαζε η ψυχή του. Σκέφτηκα πολλά γυρνώντας σπίτι και ακόμα σκέφτομαι. Τι είναι αυτό που κάνει τους Αγρινιώτες για πολλές δεκαετίες, με μάχες ενοριών, με θανάτους, με ακρωτηριασμούς, να επιμένουν να μετατρέπουν τη Μεγάλη Παρασκευή σε μια καθολική έκρηξη και τις γειτονιές σε ένα πανδαιμόνιο δυναμίτιδας;

Είμαι σίγουρος πλέον. Στο θάνατο απευθύνονται να ακούσει την

κραυγή «φύγε ή αφάνισέ μας». Ένα δίλημμα πραγματικό για το θάνατο, λυτρωτικό για τους ανθρώπους. Και ο θάνατος μας έκανε το χατίρι και άφησε στην αθανασία κάποιους ξεχωριστούς, για να πηγαίνουμε κάθε μεγάλη Παρασκευή να τους βλέπουμε μπροστά στα μάτια μας, να στέκονται υπερυψωμένοι δύο μέτρα πάνω από τη γη στα κοντάρια από τους φανοστάτες με μια άσπρη σακούλα χωμένη στο κεφάλι. Όπως δηλαδή είναι οι αθάνατοι και όχι εκείνοι που πεθαίνουν και ξαναανασταίνονται. Είναι αυτοί που βλέπουμε κάθε μέρα στην πλατεία από τότε, την Μεγάλη Παρασκευή της 14ης Απρίλη 1944, κάθε φορά που περνάμε από την πλατεία.

Στις τρεις κολώνες φωτισμού της πλατείας στέκονται στην ίδια θέση, ο Σαλάκος Χρήστος, αριστερά, ο Σούλος Παναγιώτης στο κέντρο και ο Αναστασιάδης Αβραάμ δεξιά· στα 23, 22, 52 χρόνια έμειναν αντίστοιχα. Τους άφησαν κρεμασμένους και το Σάββατο το πρωί με την πρώτη Ανάσταση, όταν ο άλλος την έκανε στους ουρανούς, αυτοί οι τρεις εκεί, μέχρι σήμερα, για να αποδειχτεί ότι η αθανασία είναι στα χέρια του αισθητού κόσμου αλλά και να επιβεβαιωθεί η υπόσχεση του θανάτου. Ποια Ανάσταση λοιπόν;

Να έτσι ακριβώς:

«Στο μισοσκόταδο άκουσα τον θόρυβο ενός αυτοκινήτου που σταμάτησε στην Πλατεία. Άκουσα ακόμα μερικές γερμανικές ομιλίες, που ύστερα απομακρύνθηκαν και φωνές τσολιάδων. Στο βάθος της πλατείας είδα να κινούνται μερικοί τσολιάδες γύρω από τις δύο κολώνες. Δεν κατάλαβα περί τίνας επρόκειτο. Πνιχτές άναρθρες φωνές που ακούστηκαν κατόπιν δεν μου άφησαν καμιά αμφιβολία γι' αυτό που γινόταν: κρεμούσαν τον Σούλο και τον Αναστασιάδη. Τον απαγχονισμό του μακαρίτη Σαλάκου τον παρακολούθησα από σιμά. Επικεφαλής του αποσπάσματος ήταν ο περίφημος δήμιος επιλοχίας και έπειτα ανθυπολοχαγός του Τάγματος Ασφαλείας Γεωργόπουλος. Όταν ετοίμαζαν τη θηλειά ο σύντροφος Σαλάκος φώναζε: «θα μ' εκδικηθεί ο λαός του Αγρινίου. Ζήτω το ΕΑΜ». Με φρίκη άκουσα τον Γεωργόπουλο να απαντάει με θηριωδία. «Σκάσε παλιοκάθαρμα» και τράβηξε το σκαμνί απ' τα πόδια του θύματος. Οι άλλοι τσολιάδες έστρεψαν τα νώτα τους προς την κολώνα για να μη βλέπουν. Απόστρεψα με

φρίκη το πρόσωπο και δεν μπόρεσα να συγκρατήσω το παράπονο που μ' έπνιγε». (Εφημ. 1945 ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ)

Για αντίποινα είπαν οι συνεργάτες. Λες και ο κρατικοθανατικός ναζισμός κατασκεύασε το Άουσβιτς για αντίποινα ή επιζητεί άλλοθι! Ανθρώπινο κρέας θέλει, και αυτό τώρα το ξέρουν όλοι.

Ο θάνατος εκείνη τη Μεγάλη Παρασκευή είχε στήσει τον χορό του από τα χαράματα στις φυλακές της Αγίας Τριάδας. Αφού έσκαψαν ομαδικό τάφο, διάβασαν τα ονόματα των μελλοθανάτων και με τη βοήθεια των νεκροπομπών τσολιάδων τους εκτελούσαν ανά δέκα. Ανάμεσα τους η Κατίνα Χατζάρα και δυο Ιταλοί αντιφάδες εποχής. Σύνολο 117. Ακόμα και οι φανέλες του Παναιτωλικού έγιναν κόκκινες από το αίμα. Ούτε αυτούς είδε ο καταβάς στον Άδη τη Μ. Παρασκευή κάτω, ούτε τους τρεις στην πλατεία, σαν αναστάς το πρωί του Σαββάτου, ούτε πριν ούτε μετά; Τη Μ. Παρασκευή σταμάτησε ο Χριστός στο Αγρίνιο. Έκτοτε η Μ. Παρασκευή για μας, από κολασμένη έγινε περήφανη και οι φανέλες του Παναιτωλικού ξαναπήραν το χρώμα τους. Και εμείς μαζί με όλα τα άλλα να είμαστε στη «χορωδία» του κυρ Μίμη Τριανταφύλλου του κουρέα (που γλύτωσε την τελευταία στιγμή την εκτέλεση, σαν κρατούμενος στην Αγ. Τριάδα) για το «Επέσατε θύματα» στο μνημείο της Αγ. Τριάδας το πρωί της Μεγάλης Παρασκευής του Αγρινίου.